

NOTAT

Fra: Advokatfirmaet BAHR AS
Advokat Sam E. Harris
Saksansvarlig advokat: Sam E. Harris

Dato: Oslo, 14. mai 2025

Lamøya 71 i Larvik - betydningen av rettskraftig dom for senere vedtak

Vi er bedt om å redegjøre for hvilken betydning det har for senere vedtak at det foreligger en rettskraftig rettsavgjørelse som gjelder samme eiendom.

Bakgrunnen er at det 30. januar 2023 ble avsagt dom fra Agder lagmannsrett hvor påstand om ugyldighet for vedtak i klagesak fra Statsforvalteren i Agder, ikke førte frem. Vedtaket gjaldt dispensasjon etter plan- og bygningsloven § 19-2, blant annet fra forbudet i plan- og bygningsloven mot tiltak langs sjøen. Høyesteretts ankeutvalg ga ikke samtykke til videre prøving, og lagmannsrettens dom ble dermed rettskraftig.

Spørsmålet nå er hvor langt, og i så fall hvordan, lagmannsrettens dom binder eller på annen måte må få innvirkning når kommunen skal fatte vedtak i en ny dispensasjonssak som angår samme eiendom. Spørsmålet er aktualisert av at det ved behandlingen av en annen dispensasjonssøknad for eiendommen (i planutvalgsmøte 1. oktober 2024) ble gitt svar fra kommunens administrasjon til planutvalget som gir uttrykk for en oppfatning om at dommen medfører bindende begrensinger i kommunens vedtakskompetanse.

Når det gjelder spørsmålet som ble tatt opp fra planutvalget, kan det kort og med sikkerhet slås fast at svaret fra administrasjonen var feil. Det riktige er at lagmannsrettens dom ikke medfører noen bindende begrensning av kommunens kompetanse i fremtidige saker. Dette blir utdypet i det følgende:

Ordningen i norsk stats- og kommuneforvaltning er at det er forvaltningen og ikke domstolene som treffer forvaltningsvedtak. Domstolene foretar kun etterfølgende gyldighetsprøving av allerede fattede vedtak. Domstolene kan ikke gi formelt bindende direktiver eller instruksjoner med virkning for fremtidige vedtak. En dom som frifinner forvaltningen fra en påstand om ugyldighet, vil derfor ikke ha noen påvirkning på forvaltningens kompetanse. Det er kun dommer som konkluderer med ugyldighet for et vedtak som har bindende effekt for forvaltningen. Dersom en dom går ut på at et vedtak er ugyldig, vil ikke dette vedtaket kunne få virkning etter sitt innhold. En dom med motsatt konklusjon, hvor det blir frifinnelse av forvaltningen fordi vedtaket ikke anses ugyldig, vil derimot ikke innebære noen endret rettsstilling for forvaltningen. Rettsstillingen blir som før, noe som også betyr at det heller ikke blir noen endring i kommunens kompetanse fremover.

I den grad det kan være tale om fremtidige virkninger av en rettskraftig dom som har frifunnet forvaltningen fra en påstand om ugyldighet, vil det derfor kun være av veiledende art. Dette vil i prinsippet kunne gjelde både faktiske forhold, lovforståelse og den konkrete rettsanvendelsen.

Ref.:#34705119/1

I en rettssak med påstand om ugyldighet for et vedtak, er det i utgangspunktet den private parten som må påvise de faktiske forholdene som er relevante for vurderingen av vedtakets gyldighet. Etter at en dom er avsagt og blitt rettskraftig, kan ikke dommen angripes med begrunnelse i andre eller mer nøyaktige opplysninger om de faktiske forholdene enn retten har bygget på som grunnlag for sin avgjørelse. Denne begrensningen gjelder derimot ikke ved forvaltningens behandling av nye saker for samme eiendom. Da må forvaltningen på vanlig måte, og upåvirket av hva dommen måtte uttale om faktiske forhold, foreta en selvstendig vurdering av de faktiske forholdene som kan ha betydning for den nye saken. Dette er viktig å være oppmerksom på i tilfeller der nye søknader inneholder mer fullstendig informasjon enn det som var opplyst for retten.

I den grad det også er faktiske endringer for tiltaket den nye søknaden gjelder (som her ved fjernet takoppbygg), blir den tidligere dommen enda mindre relevant som veiledning.

Etter plan- og bygningsloven § 1-9 første ledd gjelder forvaltningsloven også i saken etter plan- og bygningsloven, noe om innbefatter forvaltningslovens alminnelige regel i § 17 om at «*Forvaltningsorganet skal påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes*». Selv om det i byggesaker i første omgang er tiltakshaver v/ansvarlig søker som skal sørge for at relevante opplysninger følger søknaden (jf. plan- og bygningsloven § 21 første ledd, andre punktum), betyr blant annet forvaltningslovens bestemmelse at forvaltningen ikke kan nøye seg med å la det være avgjørende hva som er sagt om faktiske forhold i en dom om gyldigheten for et tidligere vedtak.

Når det videre gjelder lovforståelsen, forholder det seg i prinsippet likt. Forvaltningen må legge til grunn den generelle lovforståelsen forvaltningen finner riktig, uavhengig av hva den tidligere dommen måtte ha sagt om dette. Men her vil det i likeartede saker ofte være naturlig å se hen til den foreliggende dommen for veiledning om hva den riktige lovforståelsen er, forutsatt at ikke andre rettskilder som for eksempel dommer fra Høyesterett eller uttalelser fra Sivilombudet, tilsier annet.

Når det endelig gjelder selve rettsanvendelsen, dvs. der sakens faktum vurderes opp mot den generelle rettsregelen for å komme til en konklusjon, er det igjen slik at forvaltningens vurdering må skje selvstendig fra den foreliggende dommen. Dette er fordi det er sakens faktiske forhold, slik de legges til grunn etter en selvstendig vurdering (jf. ovenfor) som også blir avgjørende for utfallet av rettsanvendelsen. Det vil derfor lett kunne bli feil om ikke forvaltningens konkrete rettsanvendelse i en ny sak skjer helt uten å se hen til konklusjonen i en tidligere dom for et tidligere vedtak knyttet til samme eiendom.

Som en oppsummering gjelder etter dette for det første at en tidligere dom om at et vedtak ikke er ugyldig, ikke innebærer noen bindende begrensning av bygningsmyndighetens kompetanse i nye saker for samme eiendom. For det andre gjelder at forvaltningen ved senere vedtak må foreta en selvstendig vurdering av faktiske forhold med relevans i den nye saken, uavhengig av hva som måtte være lagt til grunn om de samme faktiske forholdene i den tidligere saken. For det tredje gjelder at det også ved rettsanvendelsen i nye saker om dispensasjoner etter plan- og bygningslovens regler om dispensasjon, må foretas en vurdering som er helt uavhengig av den tidligere dommen.

Avslutningsvis presiserer vi at det som er sagt ovenfor gjelder betydningen av den tidligere lagmannsrettsdommen ved vurdering av dispensasjon etter plan- og bygningslovens regler om vilkår for dispensasjoner. I dommen var det prinsipale spørsmålet om tegninger som allerede var godkjent innebar at det ikke var nødvendig med dispensasjon. Lagmannsrettens konklusjon var at tegningene

ikke gjorde det unødvendig med dispensasjon, og lagmannsretten måtte derfor også vurdere det subsidiære spørsmålet om gyldigheten av at dispensasjon var nektet. Det er dette som har aktualisert det som er sagt ovenfor om betydningen av dommen.

Advokatfirmaet BAHR AS

Sam E. Harris
Advokat